

UDK: 355

Dilnoza TOG'AYEVA,
O'zbekiston davlat jahon tillari universiteti tayanch doktoranti

Siyosiy fanlar doktori Sh.Shazamanov taqrizi asosida

APPLICATION OF AMIR TEMUR'S MILITARY STRATEGY IN THE POLITICAL TECHNOLOGIES OF THE 21ST CENTURY

Annotation

The article is a comparative analysis of the military strategy of the 21st century and the 14th century, and Amir Temur's military strategy and military strategy of Yangi Uzbekistan developed laws and projects based on retrospection. This military system and its complementarity are presented in terms of content and essence. Military strategy has been covered in both eras serves the common good extensively.

Key words: Chess, cavalry, infantry, Chavgon, Temur's tricks, Tuman Aga, Mirihazora, Koshunboshi, intelligence, artificial intelligence, Al-hiyal fil-muomalat al-maliyya, Zafarnama, Ravzat us- Safo, Silsilat az-zahab.

XXI ASR SIYOSIY TEXNOLOGIYALARIDA AMIR TEMUR HARBIY STRATEGIYASINING QO'LANILISHI

Annotatsiya

Maqola XXI asr va XIV asr davrlarining harbiy strategiyasi qiyosiy tarzda tahlil qilingan bo'lib, Amir Temur va Yangi O'zbekiston sharoitida harbiy tizim va uning bir-biriga mazmun va mohiyati jihatdan to'ldirib kelganligi keltirilgan. Harbiy strategiya har ikkala davrda ham umumxalq manfaati uchun xizmat qilishi keng qamrovli yoritilgan.

Kalit so'zlar: Shatranj, otliq, piyoda qo'shinlari, Chavgon, «Temur tuzuklari», Tuman og'a, Mirihazora, Qo'shunboshi, «Al-hiyal fil-muomalat al-maliyya», «Zafarnoma», «Ravzat us-safo».

ПРИМЕНЕНИЕ ВОЕННОЙ СТРАТЕГИИ АМИРА ТЕМУРА В ПОЛИТИЧЕСКИХ ТЕХНОЛОГИЯХ XXI ВЕКА

Аннотация

Статья представляет собой сравнительный анализ военной стратегии XXI века и XIV века, а также военной стратегии Амира Темура и военной стратегии Нового Узбекистана, разработанных на основе ретроспективы законов и проектов. Представлена данная военная система и по содержанию и сущности. Военная стратегия в обе эпохи служила общему благу и широко освещалась.

Ключевые слова: Шахматы, конница, пехота, Чавгон, трюки Темура, Туман-ага, Мирихазора, Кошунбоши, интеллект, искусственный интеллект, Аль-хиял фил-муалат аль-малийя, Зафарнама, Равзат ус-Сафо, Силсилат аз-захаб.

Kirish. Amir Temurning buyukligi uning ko'p sonli qo'shinga ega ekanligida emas, balki uning zukkoligi, adolatli hukmdor, jasur va mard sarkarda, oldindan ko'ra bila olish qobiliyati hamda harbiy strategiyasi kuchli ekanligida namoyon bo'ladi. Amir Temurning g'alabalari zamirida sof harbiy masala emas, balki geosiyosat predmeti bo'lgan razvedka va harbiy strategiya, harbiy manyovrlarni to'g'ri qo'llay olish san'ati ham yotar edi. Amir Temur o'zining geopolitikasida eng oliy harbiy, siyosiy, strategiyalarni qo'llagan. Ushbu strategiya barcha imkoniyatlarni o'zida jam yetgan. Amir Temur davridagi harbiy siyosat kabi bugungi kunda ham insoniyat aql-tafakkurining rivojlanishi, zamon o'zgarishi fan-texnika taraqqiyoti natijasida hozirgi davr mudofaa tizimida ham o'ziga xos rivojlanish, zamonga qarab takomillashish yuz berib kelmoqda. Harbiy qurol aslahalar suniy intellektlar asosida keng taraqqiy etmoqda. Bu jarayon harbiy texnikalarning takomillashuviga sabab bo'lmoqda. Amir Temurning nazdida g'alaba jismoniy tushuncha emas, balki psixologik tushuncha, dushman irodasini bo'ysundirish, tashabbusni qo'lga olishdir. Amir Temur fikricha, davlat umumxalq manfaati uchun boyib borishi, qo'shin esa uning ishonchli tayanchi bo'lib xizmat qilishi lozimligini anglagan. U o'zining yangi tartibini yangi tuzilma yaratish bilan emas, balki, doimiy manevr va harakatlar, strategiyalar bilan mustahkamlagan. Uning qo'shinida irqi, dini va zodagonligidan qat'i nazar, hamma faqat jasorati va harakatlari uchun hurmatga sazovor bo'lgan. Askarlar uchun Amir Temur birovni jazolash yoki mukofotlash zarur

bo'lganda hech narsaning ta'siriga tushib qolmaydigan yagona qozi bo'lgan. Sohibqiron Amir Temur o'z oldiga qo'ygan maqsadlarini faqat jismonan kuchli, ma'nan sog'lom insonlar bilangina amalga oshirgan. Yangi O'zbekiston mudofaa tizimida ham harbiy mutahassislarga psixologik dars va treninglarni tashkil qilishi va bugungi rivojlangan texnologik qurol aslohalardan unimli hamda samarali foydalanish uchun o'quv mashg'ulotlari tashkil qilinganligi Amir Temurning harbiy strategiyasidan andoza olganligidan dalolat beradi.

Mavzuga oid adabiyotlarning tahlili. Sharafuddin Ali Yazdiy «Zafarnoma» asarida Amir Temurning harbiy stategligi haqida ba'zi ma'lumotlar uchraydi. Abdurahmon Jomiyning 1549 yilda ko'chirilgan «Silsilat az-zahob» (Oltin zanjir), Ibn Arabshoh qalamiga mansub bo'lgan «Ajoyib al-maqdur fi tarixi Taymur» nomli asarlarda ham geosiyoiy harbiy strategiyasi haqida ma'lumotlar keltiriladi. Bundan tashqari Amir Temurning siyosiy, harbiy boshqaruvi haqida 1946 yil Qohirada Abdussalom Dihniyning «Al-hiyal fil-muomalat al-maliyya» («Mulkiy munosabatlardagi hiylalar»), 1974 yilda Muhammad Abdulvahob Buxayriyning «Al-hiyal fish-shariat al-islamiya» («Islom huquqidagi hiylalar»), 1983 yil Tunisda Muhammad ibn Ibrohimning «Al-hiyal al-mahzur minha val-masru» («Ruxsat etilgan va etilmagan hiylalar») asarlari chop etilgan[1]. Temuriylar davrida yashab ijod etgan Abdurahmon Jomiy, Alisher Navoiy qalamiga mansub bo'lgan kitoblarning sahifalariga ishlangan miniatyura asarlariga nazar tashlaydigan bo'lsak, turli mavzudagi tasvirlar qatorida «Chavgon» o'yini tasvirlangan asarlarni ham ko'ramiz[2].

Ularda musobaqalarda qatnashayotgan ikki guruh otliq o'yinchilarning hozirgi muz ustidagi xokkey sportchilari kabi harakat qilayotganliklarini tasvirlagan. O'yinchilarni chavgonlari sinib qolgan taqdirda ular almashtirib berishga shay turgan yordamchilarni ko'rish mumkin. Bu o'yindan tashqari miniatyuralarda «Kamon otish mashqi» deb atalgan o'yinlar tasvirlangan. Mazkur o'yinlarni qo'shin askarlari orasida o'tkazilishi bejiz emas edi. Bu o'yinlar askarlarni mashg'ulotlarda chiniqishi, chaqqonligi va zukkoligini oshirishga xizmat qilganligini ta'kidlash lozim.

Tadqiqot metodologiyasi. Markaziy Osiyoda qo'shinlar jangovar tartibining eng yaxshi namunalarini Amir Temur armiyasida ko'rish mumkin. Shunga ko'ra Amir Temur tengsiz ijodkor tariqasida o'yin usullarini, jumladan, katta shatranjni ixtiro etgan edi. Bugungi kunda zamonaviy harbiy san'atda ham shatranj o'yini harbiy musobaqa tarzda barcha harbiy mutahassislarda ham o'tqaziladi. Amir Temur, o'rta asrlardagi dunyoning eng buyuk sarkardasi sifatida e'tirof etiladi. Amir Temur o'tmishdan qolgan harbiy san'atni yanada rivojlantirdi, uni o'z davridagi qudratli armiyalarga qarshi zararli jangovar harakatlarga mos shakl va tuzilishga keltirdi. Amir Temur birinchilardan bo'lib Sharqda o't sochar qurollarni (ra'd) ishlatdi, qo'shinni jang maydonida yetti qo'lga bo'lib joylashtirishni joriy etdi. Qo'shin qanotlarini dushman qo'shinidan himoyalash, dushman qo'shinlarini yon tomonidan aylanib o'tib, orqadan zarba beruvchi otliq qismni(kunbul) yaratib, janglarda ulkan g'alabalarni qo'lga kiritdi. Amir Temur tomonidan yaratilgan qo'shin tashkiliy tuzilishi jihatidan Chingizxon armiyasiga bir qarashda yaqin ko'rinsa-da, aslida katta farq qilar edi. Jumladan, u quyidagi xususiyatlari bilan ajralib turgan:

Amir Temur qo'shini xalq lashkari sanalsa-da, Chingizxon qo'shinidagi kabi umumxalq xususiyatidan yiroq edi;

Chingizxon qo'shinining asosini ko'chmanchi xalqlar jangchilari tashkil etar, Amir Temur qo'shinida esa ko'chmanchi qabilalar, aksariyat hollarda, otliq qo'shinlar va o'qchilarni (kamonchilarni) yetishtirib berar edi. Shu tariqa, armiyaga chorvadorlik bilan kun kechirgan ko'chmanchilar bilan birga dehqon, hunarmand va o'troq aholining boshqa toifalari ham jalb qilinganki, bu Amir Temur armiyasining sosiodynamik xususiyatiga ega ekanligini ko'rsatadi;

Amir Temur armiyasi jangovar harakatlarida armiyaning asosini tashkil etgan otliqlardan tashqari piyoda qo'shinlari ham katta ahamiyatga ega edi. Chingizxon qo'shinida esa piyoda qo'shinlar umuman mavjud bo'lmagan. Bu jihat qo'shinning strukturaviy-funksional xarakterini belgilash imkonini beradi;

Amir Temur armiyani qurollantirish uchun Sharq mamlakatlarida birinchilardan bo'lib, o'z vaqtining innovasion quroli bo'lgan, artilleriya to'plarini (ra'dlarni) oldi. O'qotar qurollarning ixtiro etilishi Amir Temur armiyasida artilleriya tuzilmalarining (bo'linmalari va harbiy qismlarining) paydo bo'lishiga turtki bo'ldi;

Amir Temur tog'li hududlarda mohirona harakatlana oladigan, maxsus tayyorlangan va jihozlangan piyoda harbiy qismlari va bo'linmalarini (tog' o'qchilari tuzilmalarini) tashkillashtirgan;

Jangni tayyorlash jarayonida Amir Temur o'z qo'shinining jangovar tartibini(operativ saflanishini) mahorat bilan belgilar, jang paytida esa uning elementlari bilan yashinday tez va yashirin manyovr (chap berish, kutilmagan yo'nalishdan zarba berish va h.k.) amalga oshirgan, dushman qanotlari va front ortiga otliq qo'shinlar bilan yakuniy va to'liq zafar keltiruvchi zarbalar berar edi. Vaziyatdan kelib chiqib, qo'shinlar yetti yoki to'qqiz qo'lga (jangovar tartib elementiga) bo'linar edi.

Qo'shin tarkibida, jang paytida erkak jangchilar bilan bir qatorda turib, jasorat va jonbozlik namunalari qo'rsatgan

ayol-jangchilardan iborat harbiy qismlar ham faoliyat yuritgan[3].

Amir Temur armiyasida tashkiliy tuzilishi qo'shin turlari bo'lgan otliq va piyoda qo'shinlardan iborat edi. O'z navbatida, otliq qo'shinlar qurollanishidagi qurol-aslahasi va himoya vositalariga qarab yengil va og'ir otliq qo'shinlarga bo'lingan. Armiyada Qurolli Kuchlar asosiy turlari (otliq va piyoda qo'shinlar, artilleriya) bilan birga Amir Temurning maxsus tansoqchilari ham mavjud edi. Amir Temurning qo'shini,

birinchidan, tashkiliy tuzilishi xalq lashkari bo'lgan.

Ikinchidan–qo'shin o'nlik tizimida tuzilgan, ya'ni tumanlar, mingliklar, yuzliklar va o'nliklarga bo'lingan edi.

Amir Temur barcha qo'shin turidagi sarkardalik lavozimlarining yagona atamalarini kiritdi: «Tuman og'a»–o'n ming kishilik birlashma qo'mondoni; «Mirihozora»–ming kishilik qo'shilma komandiri (sarkardasi); «Qo'shunboshi»–yuz kishilik bo'linma komandiri (sarkardasi); «Aylboshi»–o'n kishilik bo'linma komandiri (sarkardasi). Sohobqironning muntazam qo'shini adad jihatidan aniq va puxta tashkil qilingan, uning jangovar tartibi–yasol yetti qismga bo'lingan va muttasil takomillashtirib borilgan[4].

Bugungi kunda ham Yangi O'zbekiston armiyasida qo'shin tarkibi turli sohalarga taqsimlangan va ularni nazorat qilish uchun komandirlar tayinlangan. Rui Gonsales de Klavixoning guvohlik berishicha, o'rdugohda Amir Temur har bir bo'lak va qismlarga tegishli chodirlar tikilgan. Jangchilar va tajribali lashkarboshilar kirim–chiqim daftari va davlatdan maosh–ulufa, oziq-ovqat, yem-xashak–tag'or oluvchilar ro'yxatiga kiritilgan. Mutaxassislar va bitikchilar qo'shinning sonini aniqlash bilan mashg'ul bo'lishgan. Mirxond «Ravzat us-safo» asarida Xitoy yurishiga o'tlanish uchun mo'ljallangan 272 ming 612 nafar askarga maosh berilgani, bu vaqtda kelib, Sohobqiron qo'shinining umumiy soni 800 ming otliq va piyodalardan iborat bo'lganligi haqida ma'lumot borligini bir necha marta eshitganini yozgan[5]. «Temur tuzuklari»da lashkar soni va safga tizish tartibini dushman lashkarining soniga qarab belgilash va ularni safga tizish tartibi ko'rsatilgan[6]. Shu o'rinda Amir Temur tuzuklarida, agar g'anim lashkarining soni o'n ikki ming otliqdan kam bo'lsa, amir ul-umaro (oliy qo'mondon noibi) sardorlik qilsin, deb buyurilgan. Amir Temur 12 ming kishidan iborat bo'lgan qo'shinni jangovar tartibga bir necha favjlarga bo'lib saflagan. «Temur tuzuklari»da yozilishicha «Amr qildimki, o'shal o'n ikki ming otliq askarni to'qqiz qismga bo'lsinlar, ushbu tartibda: qo'lda bir favj, barong'orda uch favj, javong'orda uch favj, hirovulda–bir favj va qorovulda – bir favj tursin. Barong'orning o'zi hirovul, chopovul va shiqovuldan iborat bo'lsin. Shunga o'xshash, javong'or ham hirovul, chopovul va shiqovuldan iborat bo'lsin».

Tahlil va natijalar. XIV asrning ikkinchi yarmi va XV asrning boshlarida strategik operatsiyalarni tayyorlash va o'tkazish muammolari ham Amir Temur nazariidan chetda qolib ketmagan va biz buni «Temur tuzuklari»ning «Qirq ming otliqdan ortiq sipoh favjlarini safga tizish tuzuki»da yaqqol ko'rishimiz mumkin. «Agar yog'iy lashkari qirq ming otliqdan ortiq bo'lsa, beglarbegi, amirlar, mingboshilar, yuzboshilar, o'noboshilar, va boshqa sipohiylar mening zafarli bayrog'im ostida bo'lsin va amru farmonimni kutsin». «Ulusot, qo'shunot va tumanotga tegishli qirq aymoqdan tamg'a olgan o'n ikkitasi (Barlos, Arg'in, Jaloyir, Tulkichi, Duldoy, Qipchoq, Mo'g'ul, Tatar, Sulduz, Tug'oy, Arlot, Tarxon) qirq favjga taqsim qilsin. Tamg'a olmagan yigirma sakkiz aymoq amirlari esa o'z lashkarlari bilan qo'l sipohiy favjining orqasida saf tortsinlar. Amir Temurga bo'ysungan o'n ikkita amirlar asosan unga tobe bo'lgan qirq qabilalar (barlos, arg'un, jaloyir, tulkichi, duldoy, mo'g'ul, so'lduz, tug'oy, qipchoq, orlot, tatar va tarxon kabi) orasidan saylab olingan. Amir Temurning Temur tuzuklari asarida shunday

deyladi: «Amir qildimki, o'n ikki katta amirlarning har biriga bitta bayroq va nog'ora, tuman tug'i va chortug' taqdim etsinlar. Mingboshiga esa bir tug' va karnay bersinlar. Yuzboshi va o'nboshiga bittadan katta nog'ora bersinlar. Aymoqlarning amirlariga bo'lsa, bittadan burg'u taqdim etsinlar. To'rt beglarbegining har biriga bittadan bayroq, nog'ora, chortug' va burg'u bersinlar. O'n ikki amirdan qaysi biri dushman favjini sindirsa yoki g'anim qo'li ostidagi biror mamlakatni fath etsa, uni taqdirlab, agar birinchi (darajali) amir bo'lsa, ikkinchi (darajali), ikkinchi bo'lsa, uchinchi (darajali) uchinchi bo'lsa, to'rtinchi (darajali) amir martabasini bersinlar. Shu tartibda o'n birinchi (darajali) amirgacha davom ettirsinlar. Agar o'n birinchi (darajali) amir bo'lsa, uni o'n ikkinchi (darajali) amir qilib, bayroq, tug' va nog'ora berilsin. Shu yo'sinda birinchi (darajali) amirga bitta tug', ikkinchisiga – ikkita tug', uchinchisiga– uchta tug', to'rtinchisiga–to'rtta tug' va nog'ora berib, ularni tumantug' va chortug' olish martabasiga yetkazib rag'batlantirsinlar»[7] O'ttizga yaqin turkiy urug' vakillaridan shakllangan sarkardalar tobe yurtlarning rahbarlari qatori, qarovulbegi (ayg'oqchi guruh sardori), qo'shunbegi (50–500 jangchidan iborat bo'linma boshlig'i), hazorabegi (ming kishilik qism sarkardasi), hiravulbegi (avang'or qo'mondoni), tumanbegi (o'n ming kishidan iborat qism rahbari), chag'davulbegi (aryergard sardori), cherikbegi (amiri lashkar) lavozimlariga tayinlangan. Qo'shinda bahodur, ulug' bahodur, ulug' bek, ulug' amir, beklarbegi, amir ul-umro, ulug' no'yon kabi unvonlar joriy qilingan. XXI asr siyosiy texnologiyalar jarayonida harbiy mudofaa tarkibiy qismida ham Amir Temurning harbiy boshqaruv strategiyasidan unimlmi va samarali foydalanib harbiy rahbarlarning alohida ramzi, muhri, liboslarining ko'rinishi, me'yoriy hujjatlari va nizomlarida ham tafovut mavjudligini guvohi bo'lamiz. Ilmiy adabiyotlar va tarixiy manbalarda Amir Temur hayoti va davlat boshqaruvi haqida ko'plab ma'lumotlardan foydalanib nizom va qoidalar yaratilgan. Albatta, Amir Temur zamonasining kuchli va eng jangovar qo'shinini yaratib, uni takomillashtirib bordi. Qo'shin tarkibi va tartibini, hujumga o'tish usullarini avvalgi janglarining kamchiliklarini hisobga olgan holda takomillashtirib, zamondosh sarkardalarni lol qoldirdi. Lashkarboshilar tarkibi asosini barlos (70 ta), qavchin (28 ta), nukuz (nukudar 10 ta), sulduz (10 ta), qipchoq (9 ta), jaloyir (8 ta), apardi (8 ta) kabi urug' vakillari tashkil etgan. Amir Temur yurish vaqtida qo'shin va o'g'ruq (oboz)ni qiyin va o'tib bo'lmas yerlardan boshlab boruvchi qajarchi – yo'lichilarni mahalliy aholi ichidan yollash masalasiga jiddiy yondashgan. Amir Temur qo'shinlarni butlashda da'vatda joriy qilingan tartib-qoidalarni shariat va hayotiy qonunlar asosida amalga oshirgan. Jumladan:

► davlatga dushman xavf solganda, uning himoyasiga barcha fuqarolar birdek kurashishi lozimligi;

► Temur biron davlatga yurish qilmoqchi bo'lsa, qo'shinlar sonini kengaytirish uchun har bir viloyat, tuman, ovul, qabila, urug' jangchilarni bergan;

► Askarlikka olingan har bir odamning kasbiga qarab, qo'shinlarda vazifa va lavozimlarni tayin etganligi va boshqalar. Amir Temur qo'shinlari tarkibida kulollar, usta duradgorlar, temirchi, kosib hamda etikdo'zlar va taqachilar bo'lishi belgilangan. Bugungi kunda butun dunyo mudofaa

sistimasida Amir Temur joriy qilgan qushin tuzilishi o'z aksini topgan. Shu jumladan, Yangi O'zbekiston harbiy strategiyasida milliy gvardiya, ichki ishlar milliy xafsizlik, qurolli kuchlar tarkibiy qismida kasbiga e'tibor berib mutahasislarni yo'naltirgan.

Amir Temur muntazam qo'shinni, ya'ni askarlarni doimiy shaylikka ega, aniq belgilangan sonda ushlab turdi va qo'yilgan vazifalarga, jangovar tartib va maqsadga ega qism va bo'linmalarni tuzdi. Manbalarda keltirishicha, Amir Temur qo'shinining soni 200 000 dan ortiq bo'lganligini keltirilgan. U bunday katta qo'shinni to'plashda amir va boshqa harbiy mansab egalarning imkoniyati yo'qligini inobatga olib, bu masalani tezkorlikda amalga oshirish maqsadida tovachi (yoki tavochi) mansabini joriy qildi. Temur davrida eng mas'ul topshiriqlarni tovachilar (jarchilar yoki choparlar) bajargan. Temur har bir yurish oldidan yangitdan qo'shin to'plash uchun viloyat va urug'larga tovachilarni yuborib, viloyat amirlariga Temur farmonlarini oqizmay-tomizmay, to'liq yetkazib, qo'shin to'plash uchun fuqarolarni yig'ar va belgilangan joyga olib borar edi[8].

Xulosa va takliflar. Tarixiy tajribalardan ma'lumki, harbiy salohiyat asosan xalqning ma'naviy va moddiy madaniyatini, davlatning uyushqoqlik holatini, jamiyatning e'tiqod mushtarakligi darajasini ifodalaydi. Bundan tashqari davlat va uning barcha ijtimoiy-madaniy soha omillari tabiiy himoya immunitetlariga ega bo'ladi. Jumladan, davlatning hududiy joylashuvi, qulay infrastrukturasini, fuqarolarning g'oyaviy birligi, ilmu madaniyati, barqaror ijtimoiy munosabatlar, ma'naviy-moddiy taqsimotlar, yetaklovchi aristokratiya mavqeyi, tinchlik davrida shakllanadigan iqtisodiy zahira unsurlari hisoblanadi. Bu borada qadimiy turkiy xalqlarning o'tov qurish tartibi, ov qilish, mehnat qurollarini yasash, chavandozlik qilish, kurash mahoratlari, hattoki raqs madaniyati himoya va hamla qilish san'ati bilan chambarchas bog'lanib ketgan.

Harbiy strategiya umumlashtiruvchi yaxlit ta'limot sifatida mazkur omillarni mudofaa kuchiga aylantiradi. Tinchlik, turg'unlikdan farqli o'laroq, xalqning yashovchanlik tafakkurini harbiy san'at shaklida milliy-madaniy an'analarga aylantiradi. Shuning uchun harbiy amallar xalqning milliy madaniyati orqali jang san'atiga aylanadi. Binobarin, geosiyosatda qarama-qarshilik va hamkorlik ajralmas, urush va tinchlik kabi ular biri ikkinchisining mohiyatida namoyon bo'ladi. Shu falsafani idrok etgan turkiy xalqlar o'zining turmush tarzi madaniyatida tinchlikda urushga shay turish, urushda tinchlikka intilish instinktiga ega bo'lishgan. Urush qoidalariga tinchlik davrida amal qilsa, imkoniyat va salohiyatlarini oqilona taqsimot qilsa, kam sonli zaiflar kuchlini ham yengishi mumkin, degan qoidalar azaldan bu xalq qoniga singib ketgan. Bundan tashqari turkiy urug'larning har biri alohida muayyan jang mahoratini ifoda qilib, jang paytida qayerda, qanday turish va umumiy qo'shinning qismi sifatida qachon hamla qilish tartibotlari oldindan ma'lum bo'lgan. Shu harbiy ssenariy asosida ulkan qo'shin bir soniyada yagona qudratli monolit arimiyaga aylangan. Bunday tezkor harbiy tashkilotchilik o'z davrining mukammal va ilg'or strategiyalaridan bo'lib, u doimiy g'alabalarning asosini ta'minlab kelgan.

ADABIYOTLAR

1. Алимардонов Т. Амир Темур империяси. Тошкент. Янги аср авлоди. 2021. 232 б.
2. O'zbekiston respublikasi mudofaa vazirligi qurolli kuchlari akademiyasi. Sohibqiron Amir Temur harbiy san'ati. Toshkent. Ma'naviyat. 2022. 280 b.
3. Дадабоев Х. Амир Темурнинг ҳарбий маҳорати. Тошкент. «Ёзувчи», 1996. 96 б.
4. Дадабоев Х.А. Амир Темурнинг ҳарбий санъат ривожига қўшган ҳиссаси, 2021. 129 б.
5. Темур тузуқлари. Ма'сул муҳаррир Ashraf Ahmedov. Toshkent. O'zbekiston. 2005. 181 б.
6. Uljayeva Sh. Amir Temur davlat boshkaruvi. Toshkent: Akademnashr, 2017. 248 б.
7. Ibn Arabshoh. «Ajoyib al-makdur fi tarixi Taymur». 1-kitob. Toshkent. Mehnat. 1992. 326 б.

8. Sulaymonov Akmal Komilxonovich Sohibqironamir Temurning harbiy san'ati. Journal of Advanced Research and Stability. 2022. 71 b.